

MELIORĀCIJA

Normatīvie dokumenti, projektēšana, būvniecība, ekspluatācija.

1. IEVADS

Nokrišņu daudzums Latvijā vidēji pārsniedz iztvaikošanu un zemes reljefs Latvijā ir salīdzinoši līdzens. Lai efektīvi izmantotu lauksaimniecības un meža zemes, jānodrošina optimāls mitruma režīms augsnēs – to var izdarīt ar meliorācijas palīdzību.

Pieaugot klimata pārmaiņu ietekmei, nokrišņu daudzums pēdējos 50 gados ir palielinājies un mainījies tā intensitāte, un tiek prognozēts, ka arī nākotnē nokrišņu daudzums un dienu skaits ar stipriem un ļoti stipriem nokrišņiem pieaugs.

Ja netiek pareizi ekspluatētas izbūvētās meliorācijas sistēmas, pasliktinās situācija lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, kā arī pieaug plūdu ietekme uz infrastruktūras objektiem un apdzīvotajām teritorijām.

Meliorācijas sistēma ļauj novadīt lieko ūdeni no kultūraugu sakņu zonas, tādējādi saņemot piekļūst skābeklim, kā arī tiek veicināta optimāla mitruma režīma izveidošanās. Šīs darbības vecina lielāku ražu un pagarina darba sezonu lauksaimniecībā. Uzlabota augsnes struktūra nodrošina labāku mēslojuma uzņemšanu un rada mazāku N noteci, tādējādi ietekmējot N₂O emisijas.

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme Latvijā ir 2,3 miljoni hektāru (35,9% no visas zemes platības), bet no tiem meliorēti 1,6 miljoni hektāru.

2. MELIORĀCIJAS JĒDZIENS. PROJEKTĒŠANA

Meliorācija — zemes uzlabošanas pasākumu kopums, kas mazina klimatisko apstākļu nelabvēlīgo ietekmi un konkrētā teritorijā maina grunts hidroloģiskos apstākļus, kā arī nodrošina infrastruktūras un teritoriju aizsardzību pret applūšanu.

Meliorācijas sistēma — meliorācijas kadastrā reģistrēts būvju un ierīču kopums zemes ūdens režīma regulēšanai noteiktā platībā. Ar “zemes ūdens” ir jāsaprot gruntsūdens. Pie meliorācijas būvēm ir pieskaitāmi drenāžas tīkli ar drenāžas iztekām, grāvji un kanāli ar to stiprinājumiem, caurtekas, kājnieku laipas, drenu akas, virszemes ūdeņu uztvērēji, pārbrauktuves un meliorācijas sistēmu sedimentācijas un akumulācijas dīķi, bez ūdens līmeņa regulēšanas būvēm.

Hidrotehniskās būves — būves, uz kurām iedarbojas ūdens spiediens un kuras kalpo ūdens resursu izmantošanai vai ūdeņu kaitīgās iedarbības novēršanai. Pie hidrotehniskajām būvēm ir pieskaitāmi dīķi, ūdenskrātuves, sūkņu stacijas, aizsprosti, dambji, kritņi, straujtekas, caurtekas – regulatori, meniķi, slūžas, hidroelektrostacijas, polderu hidrotehniskās būves.

Polderis — nosusināta platība, kas norobežota no uzplūstošajiem ūdeņiem (norobežojums var būt arī dabīgs reljefs), bet ūdens noteci no aizsargātās platības novada sūkņētot (ja platība ir norobežota, bet ūdeni novada paštecē, tad tas nav polderis).

Meliorācijas sistēmas atkarībā no to iedarbības uz zemes ūdens režīmu iedala šādi:

- *nosusināšanas sistēma* — specializētu būvju kopums zemes nosusināšanai;

- *apūdeņošanas sistēma* — specializētu būvju un ierīču kopums zemes apūdeņošanai;
- *divpusējās darbības meliorācijas sistēma* — nosusināšanas sistēma, kas izmantojama arī zemes apūdeņošanai.
- Meliorācijas sistēmas atbilstoši meliorācijas kadastra datiem, kā arī atkarībā no to ekspluatācijas un uzturēšanas iedala:
- *valsts meliorācijas sistēma* — valstij piederoša meliorācijas sistēma, kuras ekspluatāciju un uzturēšanu īsteno valsts;
- *valsts nozīmes meliorācijas sistēma* — meliorācijas sistēma, kura atbilst normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem un parametriem un kuras ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina valsts;
- *pašvaldības meliorācijas sistēma* — pašvaldībai piederoša meliorācijas sistēma, kuras ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina pašvaldība;
- *pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēma* — koplietošanas meliorācijas sistēma, kas būtiski ietekmē ūdens režīmu pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktajās apbūves teritorijās, lauksaimniecības un mežu teritorijās, infrastruktūras objektos (ielās, ceļos, ūdenssaimniecības objektos, pašvaldības polderos);
- *koplietošanas meliorācijas sistēma* — meliorācijas sistēma, kura regulē ūdens režīmu divos vai vairākos zemes īpašumos vai tiesiskajos valdījumos esošā zemē;
- *viena īpašuma meliorācijas sistēma* — meliorācijas sistēma, kura regulē ūdens režīmu vienā zemes īpašumā;

Pārmitrās augsnēs projektē nosusināšanas (drenu vai grāvju) sistēmas. Ja augsnes mitrums dabiskos apstākļos nenodrošina kultūraugu vajadzības pēc ūdens, projektē apūdeņošanas vai divpusējās darbības meliorācijas sistēmas.

Lauksaimniecības zemju nosusināšana ar sistēmātisku drenāžu ir efektīvākais un radikālākais zemes uzlabošanas un augsnes auglības ilglaicīgas paaugstināšanas paņēmieni. Viegls smiltis, kā arī kūdras gruntis pieņemama arī susinātājgrāvju tīkla projektēšana, bet drenāža projektējama zemēs, kuras paredz izmantot intensīvi, un mālainās gruntis.

Platības ar sarežģītiem hidrogeoloģiskiem apstākļiem nosusina vairākos paņēmienos vai rekomendē neizmanto tās kā lauksaimniecībā izmantojamu zemi. Ja platību nosusināšanu projektē lauksaimnieciskai izmantošanai vairākās kārtās, tad pirmajā nosusināšanas kārtā rok novadgrāvi, norobežojošos grāvjus un galvenos susinātājgrāvjus tikai izteikti pārmitrās vietās. Otrā kārtā ierīko pārējo nosusināšanas grāvju tīklu vai drenāžu.

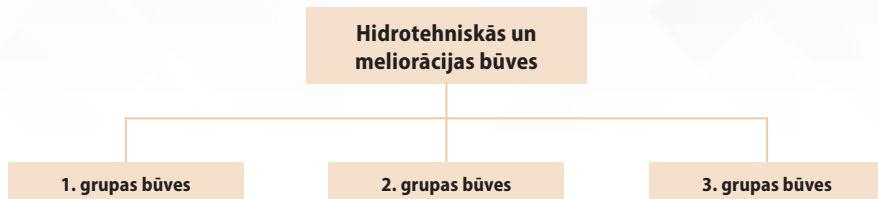
Lai nosusināmās platības veģetācijas periodā augsnes aktivajā slānī veidotu kultūraugiem optimālo gaisa un mitruma režīmu, nosusināšanas sistēmas var piemērot gruntsūdens līmeņa regulēšanai un būvēt divpusējās darbības meliorācijas sistēmas.

Lauksaimniecības kultūraugu, galvenokārt dārzena, kultivēto zālāju un intensīvo augļu - ogulāju attīstībai veģetācijas periodā nepieciešamā augsnes mitruma un barības vielu režīma optimizēšanai projektē apūdeņošanas sistēmas.

Meža zemju nosusināšanas sistēmas nodrošina tehniski un mežsaimnieciski pamatota, meža augšanas apstākļu un meža tiem diferencēta nosusināšanas pakāpe, ar kuru nosusināšanas efekts līdz ar attālināšanos no susinātājgrāvja nesamazinātos vairāk kā par vienu bonitāti un kas nodrošinātu meža infrastruktūras, tajā skaitā meža, ceļu nepieciešamā tīkla izveidošanu.

Apdzīvotās vietās teritorijas nodrošina plānojumā noteiktajam funkcionālajam zonējumam un atļautajai izmantošanai atbilstošu gruntsūdens līmeni, projektē atbilstošo teritoriju vai zonu norobežošanu no uzplūstošajiem virszemes ūdeņiem, gruntsūdens līmeņa pazemināšanu vai platības kolmatēšanas pasākumus. Apdzīvotu vietu apbūves teritorijā gruntsūdens līmenim optimāli ir jābūt vismaz līdz 2 m, bet stadionu, parku, skvēru un citu apstādījumu teritorijās vismaz līdz 1 m dziļumā no projektētās zemes virsas atzīmes;

Meliorācijas un hidrotehniskās būvju iedalījums grupās atkarībā no būvniecības sarežģītības pakāpes un iespējamās ietekmes uz cilvēku dzīvību, veselību un vidi:

Pie **1. grupas** meliorācijas sistēmu un hidrotehniskajām būvēm pieskaitāmas:

1. Rakti diķi ar virsmas laukumu līdz 0.5 ha;
2. Viena īpašuma meliorācijas sistēmas vai atsevišķas meliorācijas inženierbūves, tai skaitā grāvji.

Pie **2. grupas** meliorācijas sistēmu un hidrotehniskajām būvēm pieskaitāmas:

3. Inženierbūves, kas nav minētas pie 1. vai 3. grupas inženierbūvēm.

Pie **3. grupas** meliorācijas sistēmu un hidrotehniskajām būvēm pieskaitāmas:

4. Ūdensteču un ūdenstilpju krasta nostiprinājumi un krastmalas, ja ūdens dziļums lielāks par 6m;
5. Ūdens noteces un līmeņa regulēšanas hidrotehniskās inženierbūves, ja aizsprosta augstums pārsniedz 10 m;
6. Ūdens noteces un līmeņa regulēšanas hidrotehniskās inženierbūves, ja novadbūves caurvades spēja pārsniedz 500 m³/s;
7. Ūdens resursu izmantošanas hidrotehniskās inženierbūves, ja hidroelektrostacijas projektētā jauda ir no 1 MW;
8. Ūdens resursu izmantošanas hidrotehniskās inženierbūves, ja sūkņu stacijas ražīgums ir lielāks par 5 m³/s.

Meliorācijas un hidrotehnisko būvju klasifikācija:

Kods	Nosaukums	Skaidrojums
215	Ostas, ūdensceļi, dambji un citas hidrobūves	
2151	Ostas un kuģojamie kanāli	Jūras vai upju ostas (krastmalas, doki, moli, būnas, viļņlauži u. tml.), upju un kanālu hidrotehniskās būves, piestātnes, nostiprinātas krastmalas (izbūvēta krastmala ar aukakmeņu, dzelzsbetona, betona, pāļu, pakšu kastu, rievsienu krasta nostiprinājumu), estakādes tipa iekšzemes ūdeņu un jūras ostu piestātnes uz dzelzsbetona pāļiem u. tml. inženierbūves
215101	Piestātnes un piestātņu krastmalas	
21510101	Krastmalas ar dažādu veidu krasta nostiprinājumiem	Izbūvēta krastmala ar aukakmeņu, dzelzsbetona, betona, pāļu, pakšu kastu, rievsienu krasta nostiprinājumu
21510102	Iekšzemes ūdeņu piestātnes	Estakādes tipa iekšzemes ūdeņu piestātnes uz dzelzsbetona pāļiem
215102	Ostu akvatoriju būves	
21510201	Moli, būnas un viļņlauži	Moli, būnas un viļņlauži no betona, ar akmens sabērumu vai pakšu kastēm
2152	Dambji	Dambji ar nostiprinātām nogāzēm vai bez nogāžu nostiprināšanas u. tml. ūdens uzkrāšanas būves dažādiem mērķiem – hidroelektriskajām spēkstacijām, apūdeņošanai, ūdens plūsmas regulēšanai, plūdu novēršanai, kā arī aizsprosti, krasta aizsargbūves
215201	Dambji	
21520101	Dambji ar nostiprinātām nogāzēm	Dambji, kuru nogāzes ir nostiprinātas ar bruģi vai citu materiālu
21520102	Dambji bez nogāžu nostiprināšanas	Dambji bez nogāžu nostiprināšanas
2153	Akvedukti, apūdeņošanas un meliorācijas hidrobūves	Zemes kultivēšanai paredzētas apūdeņošanas un nosusināšanas hidrotehniskās būves, tai skaitā polderu sūkņu stacijas bez virszemes ēku pazīmēm.
215301		
21530101		

3. MELIORĀCIJAS SISTĒMU EKSPLOATĀCIJA UN UZTURĒŠANA.

Meliorācijas sistēmu izmanto atbilstoši paredzētajam mērķim, kopj un saglabā tā, lai tās darbība nodrošinātu zemes ilgtspējīgu izmantošanu, nepasliktinot citu zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju zemes izmantošanas iespējas un meliorācijas sistēmas darbību.

Sekmīgs meliorācijas sistēmu pārvaldības mehānisms veicina dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un izmantošanu, nodrošina iedzīvotāju drošībai un labklājībai, infrastruktūras attīstībai nepieciešamo ūdens režīmu.

Jēdziens meliorācijas sistēmas uzturēšana — meliorācijas sistēmas uzraudzības un kopšanas darbu komplekss, kas nodrošina tās darbību un saglabāšanu.

Ministru kabinets izdod meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumus, izvirzot prasības, kas zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam jāievēro meliorācijas sistēmas izmantošanā, kopšanā un saglabāšanā.

Meliorācijas sistēmu saglabā, nepieļaujot darbības, kas:

- bojā vai iznīcina meliorācijas sistēmas būves un ierīces;
- patvaļīgi maina izbūvētas meliorācijas sistēmas izvietojumu un sākotnējos parametrus;
- pielūžņo, piesārņo, aizaudzē vai aizsprosto ūdensnotekas, caurtekas, hidrotehniskās un drenāžas būves un to ekspluatācijas aizsargjoslas vai traucē to darbības režīmu.

Meliorācijas sistēmas vai būves tehniskais stāvoklis novērtējams kā:

- slikts, ja konkrētās būves darbība atbilst ierīkošanas mērķim, bet būves un tās elementu nolietojums ir būtisks un nepieciešama to atjaunošana vai pārbūve;
- nepieļaujams, ja būves darbība neatbilst ierīkošanas mērķim, būve traucē attiecīgās meliorācijas sistēmas vai citu meliorācijas sistēmu darbību vai teritorijas izmantošanu paredzētajiem mērķiem vai būve un tās galvenie elementi ir sabrukuši vai atrodas sabrukšanas stāvoklī un jānojauc (jādemontē).

Atbildības par meliorācijas sistēmu darbības traucēšanu:

- Par meliorācijas sistēmas pielūžņošanu, piesārņošanu, aizaudzēšanu vai aizsprostošanu piemēro naudas sodu fiziskajai personai no trim līdz četrdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — no divdesmit līdz simt naudas soda vienībām.
- Par meliorācijas sistēmas bojāšanu vai iznīcināšanu piemēro naudas sodu fiziskajai personai no četrpadsmit līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — no divdesmit astoņām līdz divsimt astoņdesmit naudas soda vienībām.

Kārtību, kādā nosakāmi un atlīdzināmi zaudējumi, kas saistīti ar meliorācijas sistēmas bojāšanu, iznīcināšanu vai izmantošanas tiesību ierobežošanu, nosaka Ministru kabinets.

Valsts, valsts nozīmes, pašvaldības un koplietošanas meliorācijas būvēm un ierīcēm tiek noteikta aizsargjosla. Aizsargjoslu uztur kārtībā zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs.

Ūdensnotekām (ūdenssteču regulētajiem posmiem un speciāli raktām gultnēm), kā arī hidrotehniskām būvēm un ierīcēm uz tām aizsargjoslas robežu nosaka:

- lauksaimniecībā izmantojamās zemēs – ūdensnotekas abās pusēs 10 metru attālumā no ūdensnotekas kroles;
- meža zemēs – atbērtnes pusē (atkāribā no atbērtnes platuma) astoņu līdz 10 metru attālumā no ūdensnotekas kroles.

4. ZEMES ĪPAŠNIEKU VAI TIESISKO VALDĪTĀJU TIESĪBAS UN PIENĀKUMI.

Zemes īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam ir tiesības veikt meliorāciju, ievērojot normatīvajos aktos par meliorācijas sistēmas būvniecību noteiktās prasības, un pienākums ekspluatēt un uzturēt meliorācijas sistēmu atbilstoši attiecīgu normatīvo aktu prasībām.

Zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nodrošina iespēju piekļūt meliorācijas būvēm un ierīcēm, kas atrodas viņa īpašumā vai tiesiskajā valdījumā esošās zemes robežās, amatpersonām un to pilnvarotām vai norīkotām personām, kuras kontrolē un uzrauga meliorācijas sistēmu vai veic darbus, kas saistīti ar meliorācijas sistēmas inventarizāciju, būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu.

Meliorācijas sistēmu īpašniekiem ir pienākums saskaņot ar zemes īpašnieku vai tiesisko valdītāju meliorācijas sistēmas būvniecības ieceri. Būvniecības ieceres saskaņošanas procedūru var aizstāt ar savlaicīgu zemes īpašnieka vai tiesiskā valdītāja informēšanu rakstveidā, ja plānota valsts meliorācijas sistēmu, valsts nozīmes meliorācijas sistēmu un pašvaldības meliorācijas sistēmu atjaunošana, nemainot iepriekš noteiktās aizsargjoslas platumu vai aizsargjoslas lielumu.

Zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nodrošina meliorācijas sistēmas kopšanu un saglabāšanu tā, lai nepieļautu meliorētās zemes vai piegulošās teritorijas degradāciju, ievēro noteiktos aprobežojumus aizsargjoslās ap meliorācijas būvēm un ierīcēm un veic šādu kopšanas darbus:

- novāc kokus, koku un krūmu atvases, kas traucē ūdens plūsmu gultnē vai meliorācijas sistēmas uzturēšanas darbus, kā arī renovācijas vai rekonstrukcijas būvdarbus;
- izvāc grunts ieskalojumus, sadzīves atkritumus un kritušus kokus, pielūžņojumu, piesērējumu, bebru aizsprostojumus;
- labo gultnes nostiprinājumus un virszemes noteces novadīšanas teknes;
- iztīra caurteku piesērējumu un atjauno to konstruktīvos elementus;
- labo nogāžu lokālas deformācijas un kājnieku laipu konstruktīvo elementu bojājumus;
- ekspluatācijas aizsargjoslas platumā ap ūdensnotekām (regulētām vai ierīkotām) novāc augošus krūmus un kokus (to celmus un saknes), ja tie traucē veikt meliorācijas sistēmu un hidrotehnisko būvju ekspluatācijas un uzturēšanas darbus, kā arī renovācijas vai rekonstrukcijas būvdarbus;
- drenu sistēmā – tīra drenu akas piesērējumu, tīra un, ja nepieciešams, atjauno uztvērējaku filtra materiālu, nepieļauj koku un krūmu augšanu tās nosusināmajā platībā, labo drenu bojājumus lokālo grunts iebrukumu (piltuvju) vietās uz drenu vadu trasēm, labo teknes un atīra drenu kolektoru iztekas no sanesumiem, applauj zāli un novāc kokaugus ap drenu kolektoru iztekām – ne mazāk kā piecu metru attālumā uz katru pusi no iztekas, skalo drenu kolektorus un citi pasākumi;
- krēze zemēs novadgrāvju, susinātājgrāvju un kontūrgrāvju atbērtnes pusē, bet ne vairāk kā astoņu metru attālumā no motes un grāvja otrā pusē viena metra attālumā no grāvja kroles novāc augošus krūmus un kokus (to celmus un saknes), ja tie traucē veikt meliorācijas sistēmas un uz tās esošās hidrotehniskās būves ekspluatācijas un uzturēšanas darbus, kā arī renovācijas vai rekonstrukcijas būvdarbus. Minētajos gadījumos kokus cērt saskaņā ar normatīvajiem aktiem par koku ciršanu ārpus meža.

Lai noteiktu meliorācijas sistēmas bojājumus un veiktu kopšanas darbus, zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs apseko meliorēto zemi pēc pavasara palu un vasaras plūdu maksimuma beigām un novērtē meliorācijas sistēmas būvju un ierīču darbību.

Ja meliorācijas sistēmu īpašniekiem nepieciešama profesionāla konsultācija par meliorācijas sistēmu apsekošanu un kopšanu, tad var vērsties pie sertificēta meliorācijas speciālista. Latvijas Melioratoru biedrības (LMB) sertificēto hidromelioratīvās būvniecības speciālistu saraksts ir pieejams LMB mājas lapā.

Par meliorācijas sistēmas avāriju vai avārijas iespējamību, kuras dēļ var tikt apdraudēta cilvēku dzīvība un veselība, vai nepieciešamību evakuēt cilvēkus un mājdzīvniekus no apdraudējuma zonas zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs informē Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, pašvaldību, Valsts meža dienestu, ja tas skar meža zemes, valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" reģionālo meliorācijas nodaļu un personas, kuras var skart avārijas izraisītās sekas, kā arī iezīmē avārijas vietu.

5. MELIORĀCIJAS SISTĒMU PĀRVALDĪBA.

Meliorācijas sistēmas būvniecības (turpmāk – būvniecība) procesa kontroli un tiesiskumu nodrošina institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas.

Meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu uzrauga valsts un pašvaldību institūcijas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Administratīvā pārkāpuma procesu par meliorācijas sistēmas pielūžņošanu, piesārņošanu, aizaudzēšanu, aizsprostošanu, bojāšanu vai iznīcināšanu veic pašvaldības būvvaldes amatpersona vai pašvaldības vides kontroles amatpersona.

Valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu sarakstu apstiprina zemkopības ministrs atbilstoši normatīvajiem aktiem par meliorācijas kadastru. Meliorācijas kadastrā ietver informāciju par jebkuru valsts, pašvaldības, fiziskās vai juridiskās personas īpašumā vai tiesiskajā valdījumā esošu meliorācijas sistēmu, tai skaitā datus par meliorētās zemes izvietojumu, meliorācijas sistēmas kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli.

Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" izdod tehniskos noteikumus meliorētajās zemēs un ekspluatācijas aizsargjoslās ap meliorācijas būvēm un ierīcēm darbībām, kas var traucēt meliorācijas sistēmas darbības režīmu.

6. MELIORĀCIJAS SISTĒMU BŪVNICĪBAS, UZTURĒŠANAS UN EKSPLUATĀCIJAS FINANSĒJUMS.

Valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu būvniecību, uzturēšanu un ekspluatāciju nodrošina Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" no šim nolūkam paredzētajiem valsts budžeta līdzekļiem. Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" uztur melioratīvās hidrometrijas hidrometriskos posteņus un veic tajos sistemātiskus novērojumus, mērījumus un aprēķinus, un nodrošina hidrometrijas datu pieejamību sabiedrībai.

Pašvaldības meliorācijas sistēmas būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina attiecīgā pašvaldība. Ja pašvaldības meliorācijas sistēma atrodas divu vai vairāku pašvaldību administratīvajā teritorijā, to pienākums ir piedalīties pašvaldības meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā.

Koplietošanas meliorācijas sistēmu ekspluatē un uztur attiecīgās zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji.

Personām, kuru īpašuma robežās atrodas koplietošanas meliorācijas sistēma, vispārīgi ir pienākums kopīgi rūpēties par šo sistēmu. Tā tas ir neatkarīgi no tā, vai koplietošanas meliorācijas sistēmai ir noteikts pašvaldības nozīmes statuss. Tomēr netipiskos gadījumos, ņemot vērā gan vēsturisko meliorācijas nozares attīstības kontekstu, gan faktiskos apstākļus, gan arī pašvaldības atbildību meliorācijas sistēmu apzināšanā un uzraudzībā, tāda sloga uzlikšana vienīgi uz privātpersonu pleciem, var būt nesamērīga un netaisnīga. Tādiem gadījumiem risinājums meklējams nevis tipiskiem gadījumiem paredzētās tiesību normās, bet gan vispārējos tiesību principos un pamattiesībās.

Pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecību, ekspluatāciju un uzturēšanu nodrošina attiecīgās zemes īpašnieki vai tiesiskie valdītāji. Pašvaldība var piedalīties pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā.

Viena īpašuma meliorācijas sistēmu ekspluatē un uztur attiecīgās zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs.

Meža meliorācijas sistēmas valsts akciju sabiedrības "Latvijas Valsts meži", Valsts meža dienesta un Dabas aizsardzības pārvaldes valdījumā nodotajās valsts meža zemēs ekspluatē un uztur attiecīgi valsts akciju sabiedrība "Latvijas Valsts meži", Valsts meža dienests un Dabas aizsardzības pārvalde.

7. MELIORĀCIJAS SISTĒMU IZBŪVE.

Būvju un inženiertīklu būvniecība, pārbūve vai atjaunošana meliorētās zemes robežās vai ārpus tām, vai ekspluatācijas aizsargjoslās ap meliorācijas būvēm un ierīcēm nedrīkst pasliktināt zemes ūdens režīmu un meliorācijas sistēmas darbību.

Meliorācijas sistēmu būvniecība lietotie termini:

būves atjaunošana – hidrotehniskās un meliorācijas būves vai tās daļas atjaunošana, mainot iepriekš projektētos parametrus, lai uzlabotu meliorētās zemes vai apkārtnes teritorijas ūdens režīmu, hidrotehniskās un meliorācijas būves vai tās daļas darbību;

būves pārbūve – hidrotehniskās un meliorācijas būves vai tās daļas pārbūve, kas saistīta ar iepriekš projektēto parametru maiņu, meliorētās vai ietekmētās zemes platības maiņu, citu meliorācijas sistēmu pievienošanu vai hidrotehniskās un meliorācijas būves vai tās daļas funkciju maiņu.

Inženierbūvju būvniecības procesa kontroli un tiesiskumu nodrošina institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas (Būvniecības valsts kontroles birojs vai attiecīgās administratīvās teritorijas būvvalde).

Hidrotehnisko un meliorācijas ēku projektēšanai un būvdarbiem noteikumos piemēro vispārīgajos būvnoteikumos noteiktajā kārtībā. Būvniecības ieceres dokumentāciju par plānoto būvniecību iesniedz tajā būvvaldē, kuras teritorijā plānota būvniecība.

Ja meliorācijas sistēmas atjaunošanas būvprojektā plānota meliorācijas sistēmas atsevišķu būvju (piemēram, caurtekas, kājnieku laipas (gājēju laipas), nosēd baseini) pārbūve, kas nerada ūdens režīma izmaiņas, meliorācijas sistēmas atjaunošanas projekts nav atzīstams par visas meliorācijas sistēmas pārbūvi.

Paskaidrojuma rakstu vai būvniecības iesniegumu nav nepieciešams, ja būvniecības ierosinātais veic avāriju novēršanas vai to seku likvidēšanas darbus objektā, kuram ir noteikta ekspluatācijas vai drošības aizsargjosla.

Būvdarbu sagatavošanas procesā veicami nepieciešamie organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu būvdarbu sekmīgu norisi un visu būvdarbu dalībnieku saskaņotu darbību.

Būvdarbu veicējs, izskatot būvniecības ieceres dokumentāciju, pārliecinās par papildu – detalizētāku – rasējumu nepieciešamību. Detalizētākus rasējumus var izstrādāt arī būvdarbu gaitā, un tie pievienojami būvniecības informācijas sistēmā un saskaņojami ar būvprojekta izstrādātāju un būvniecības ierosinātāju.

Pirms būvdarbu uzsākšanas esošās apbūves apstākļos būvdarbu veicējs iezīmē un norobežo bīstamās zonas, sparpauz esošo pazemes inženiertīklu un citu būvju asis vai iezīmē to robežas, kā arī nodrošina transportam un gājējiem drošu pārvietošanos un

pieeju esošajām ēkām un infrastruktūras objektiem. Minētie pasākumi darbu veikšanas projektā saskaņojami ar skarto inženiertiklu un ēku īpašniekiem.

Ja būvdarbu laikā rodas nepieciešamība pēc citādiem risinājumiem, nekā tas paredzēts būvprojektā, to īstenošana pieļaujama pēc būvprojekta izmaiņu veikšanas Būvniecības likumā un vispārīgajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos. Būvprojekta izmaiņu dokumentāciju ar skaidrojošu aprakstu par veiktajām izmaiņām pievieno būvniecības informācijas sistēmā.

Būvdarbi organizējami un veicami saskaņā ar paskaidrojuma rakstu vai būvprojektu un tā sastāvā esošo darbu organizēšanas projektu, kā arī darbu veikšanas projektu.

Darbu veikšanas projektu, pamatojoties uz izstrādāto būvprojektu, izstrādā būvdarbu veicējs, bet atsevišķiem un speciāliem darbu veidiem – atsevišķu būvdarbu veicēji. Trešās grupas būvēm darbu veikšanas projektu izstrādā obligāti, bet otrās grupas būvēm –, ja to pieprasa būvniecības ierosinātājs vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas. Darbu veikšanas projekta detalizācijas pakāpi nosaka tā izstrādātājs atkarībā no veicamo darbu specifikas un apjoma.

Par darba aizsardzību būvlaukumā savas kompetences ietvaros ir atbildīgs būvdarbu veicēja atbildīgais būvdarbu vadītājs, bet par atsevišķiem darbu veidiem – atsevišķu būvdarbu veicēju būvdarbu vadītāji. Būvdarbu vadītāji ievēro darba aizsardzības koordinatora norādījumus.

Par būvdarbu kvalitāti ir atbildīgs būvdarbu veicējs. Būvdarbu kvalitāte nedrīkst būt zemāka par normatīvajos aktos vai būvdarbu līgumā noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem. Būvdarbu kvalitātes kontroles sistēmu katrs būvdarbu veicējs izstrādā atbilstoši profilam, veicamo darbu veidam un apjomam.

Lai nodrošinātu būvdarbu kvalitātes kontroli, būvniecības ierosinātājs vispārīgajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos pieaicina būvuzraugu.

Būvniecības ierosinātājs vispārīgajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos autoruzraudzības veikšanai pieaicina būvprojekta izstrādātāju.

Pabeigtās nozīmīgās konstrukcijas un segtos darbus pieņem ar pieņemšanas aktu. Nav pieļaujama būvdarbu turpināšana, ja būvdarbu veicēja pārstāvi un būvuzraugs (ja būvniecībai tiek veikta būvuzraudzība) nav būvniecības informācijas sistēmā izveidojuši un apstiprinājuši segto darbu pieņemšanas aktu.

Pabeidzot būvdarbus, būvniecības ierosinātājs iesniedz institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas:

Pirmās grupas būves pieņemšana ekspluatācijā un nojaukšanas darbu pieņemšana:

- paskaidrojuma raksta II daļu un būves izpildmērījuma plānu vai būvlaukuma izpildmērījuma plānu, ja būve ir nojaukta. Paskaidrojuma rakstā norāda ar būvniecības ierosinātāju saskaņotu termiņu, kurā būvniecības ierosinātājs var prasīt, lai būvdarbu veicējs par saviem līdzekļiem novērst būvdarbu defektus, kas atklājušies pēc būves nodošanas. Minimālais būvdarbu garantijas termiņš ir divi gadi no dienas, kad institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izdarījusi būvniecības informācijas sistēmā atzīmi par būvdarbu pabeigšanu.

Otrās un trešās grupas būves pieņemšana ekspluatācijā un nojaukšanas darbu pieņemšana:

- Pirms būves pieņemšanas ekspluatācijā vai nojaukšanas darbu pieņemšanas būvdarbu veicējs veic būves vai būvlaukuma izpildmērījumu.
- Pēc būvniecības ierosinātāja pieprasījuma institūcijas, kuras ir izdevušas tehniskos noteikumus, pārbauda un 10 darbdienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas atbilstoši kompetencei sniedz atzinumu par būves gatavību ekspluatācijai, tās atbilstību tehniskajiem noteikumiem un normatīvo aktu prasībām vai būves nojaukšanu.
- Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes atzinums ir nepieciešams, ja tas noteikts nekustamā valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa pārveidošanas atļaujā, bet Veselības inspekcijas atzinums ir nepieciešams, ja nododamajai būvei normatīvajos aktos ir noteiktas obligātās higiēnas prasības.
- Ierosinot būves pieņemšanu ekspluatācijā vai nojaukšanas darbu pieņemšanu, būvniecības ierosinātājs institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniedz apliecinājumu par inženierbūves gatavību ekspluatācijai vai inženierbūves nojaukšanu (11. pielikums), kuram pievieno šādus dokumentus:

1. dokumentāciju par būvprojekta izmainītajām daļām, ja attiecīgās izmaiņas būvdarbu veikšanas laikā pieļaujams veikt saskaņā ar vispārīgajiem būvnoteikumiem;
2. būves novietnes izpildmērījuma plānu ar reljefa un būvju augstumu atzīmēm, izņemot gadījumu, ja būve nojaukta;
3. būvlaukuma izpildmērījuma plānu, ja būve nojaukta;
4. aktuālu kadastrālās uzmērīšanas lietu, ja attiecīgā būve atbilstoši normatīvajiem aktiem tiek kadastrāli uzmērīta;
5. tehnisko noteikumu izdevušo institūciju atzinumus;
6. būvdarbu žurnālu kopā ar būvdarbu izpildes dokumentāciju;
7. būvprojektā paredzēto tehnoloģisko iekārtu, speciālo sistēmu un iekārtu pārbaudes protokolus un pieņemšanas aktus, kā arī atbilstību apliecināošos dokumentus, ja tie nav pievienoti būvdarbu žurnālam, izņemot gadījumu, ja būve nojaukta;
8. būvuzrauga pārskatu par būvuzraudzības plāna izpildi, ja būvdarbu laikā ir veikta būvuzraudzība normatīvajos aktos

noteiktajā kārtībā;

9. ģeodēzisko darbu veikšanai sertificētas personas atzinumu par ūdens līmeņa mērīšanas iekārtu (mērlatu) piesaisti EVRS realizācijai Latvijas teritorijā, ja būvē ar ūdens līmeņa regulēšanu saistītu hidrotehnisko būvi.

- Aktā institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, ietver apliecinājuma par inženierbūves gatavību ekspluatācijai vai inženierbūves nojaukšanu, kā arī norāda ziņas par objektu (adrese, kadastra apzīmējums, būves grupa, lietošanas veids, būvi raksturojošie lielumi un būvuzstādājumi), būvdarbu garantijas termiņu, atlikto būvdarbu apjomus un to izpildes termiņus.
- Izziņā par būves neesamību institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, ietver apliecinājumā par inženierbūves gatavību ekspluatācijai vai inženierbūves nojaukšanu, kā arī norāda ziņas par nojaukto objektu, atlikto būvdarbu apjomus un to izpildes termiņus.
- Aktā norāda ar būvniecības ierosinātāju un būvdarbu veicēju saskaņotu termiņu, kurā būvniecības ierosinātājs var prasīt, lai būvdarbu veicējs par saviem līdzekļiem novērst būvdarbu defektus (trūkumus), kas atklājušies pēc būvdarbu pieņemšanas. Minētais termiņš, skaitot no akta izdošanas dienas, nedrīkst būt mazāks par – diviem gadiem otrās grupas būvei un trīs gadiem trešās grupas būvei.

Ja būvprojektā paredzēts labiekārtot teritoriju un tas nav veikts, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, var pieņemt būvi ekspluatācijā vai būves nojaukšanas darbus, nosakot, ka teritorijas labiekārtošanas darbu pabeigšana atliekama uz laiku līdz 10 mēnešiem, bet ne ilgāk par nākamā gada 1. jūniju. Aktā vai izziņā par būves neesamību minēto atlikto būvdarbu pabeigšanu noteiktajos termiņos kontrolē būvinspektors.

8. SPĒKĀ ESOŠĀ LIKUMDOŠANA

- Būvniecības likums
- Meliorācijas likums
- MK noteikumi Nr. 9 *"Melioratīvās hidrometrijas darbu veikšanas kārtība"*
- MK noteikumi Nr. 128 *"Meliorācijas kadastra noteikumi"*
- MK noteikumi Nr. 306 *"Noteikumi par ekspluatācijas aizsargjoslas ap meliorācijas būvēm un ierīcēm noteikšanas metodiku lauksaimniecībā izmantojamās zemēs un meža zemēs"*
- MK noteikumi Nr. 329 *"Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 224-15 "Meliorācijas sistēmas un hidrotehniskās būves"*
- MK noteikumi Nr. 384 *"Būvju tehniskās apsekošanas būvnormatīvs LBN 405-21"*
- MK noteikumi Nr. 378 *"Meliorācijas sistēmas būvniecības, ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksu aprēķināšanas, sadales un norēķinu kārtība, kādā pašvaldība piedalās pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas būvniecībā, ekspluatācijā un uzturēšanā, kā arī minēto izmaksu segšanā"*
- Ministru kabineta rīkojums Nr. 419 *"Par būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības deleģēšanu Latvijas Melioratoru biedrībai"*
- MK noteikumi Nr. 500 *"Vispārīgie būvnoteikumi"*
- MK noteikumi Nr. 550 *"Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi"*
- MK noteikumi Nr. 612 *"Kārtība, kādā nosakāmi un atļūdzināmi zaudējumi, kas saistīti ar meliorācijas sistēmas bojāšanu, iznīcināšanu vai izmantošanas tiesību ierobežošanu"*
- MK noteikumi Nr. 714 *"Meliorācijas sistēmas ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumi"*

Latvijas Melioratoru biedrība

lmb-melio.lv

lmbmelio@inbox.lv

+371 291 484 32